

інформацію, а надо навчитися такій технології роботи з інформацією, коли підготавлюються і приймаються рішення на основі колективного знання. Чоловік повинен мати визначений рівень культури оброблення з інформацією. Для відображення цього факта введено термін *інформаційна культура*. По відношенню до аудиторії медіакультура може виступати системою рівней розвитку особистості людини, спроможної сприймати, аналізувати, оцінювати медіатекст, займатися медіатворчістю, засвоювати нові знання в області медіа.

Шморгун О.

Центр гуманітарної освіти НАНУ

**«УКРАЇНСЬКИЙ ЗАРАТУСТРА»:
РЕЦЕПЦІЯ ФІЛОСОФСЬКИХ ІДЕЙ Ф. НІЦШЕ
У ТВОРЧОСТІ В. ВИННИЧЕНКА**

Небаченими в історії катастрофами розпочало людство ХХ століття: технократичні утопії зазнали повне фіаско, що, напевно, спричинило тотальне й остаточне розчарування в етико-ціннісних мотиваціях релігійної (передусім християнської) моралі, яка через ідеал «божого провидіння» підживлювала раціоналістично-прогресистські ілюзії. На тлі глобальної світоглядної кризи, породженою Першою та Другою світовими війнами та повоєнним періодом, проголошена Ф. Ніцше ще 1885 р. ідея «смерті Бога» почала панувати в широких колах європейської інтелігенції. Справді, чого можна очікувати від людини, для якої Бог уже постає абсолютним добром і незаперечним авторитетом, на яку «не діють» біблійні заповіді Декалогу? Чи не чатує тут на людство небезпека потонути в злочинах, бо Ф. Достоевський казав: «Якщо Бога нема, то все дозволено»?

Згідно з філософією Ф. Ніцше після тривалого критичного періоду морально-етичний ідеал утілено в суперечливому й неоднозначному напівхудожньому образі, напівфілософському концепті «*НАДЛЮДИНА*». Тому логічним видається факт, що на межі століть європейську літературу переповнили численні «Заратустри», більш чи менш вдало вписані в національний колорит і соціальні реалії. Творцем «українського Заратустри» традиційно вважають В. Винниченка, перу якого належить один із

перших українських перекладів програмної праці Ф. Ніцше «Так казав Заратустра...», та й у його власних творах часто-густо натрапляємо на парафрази з творів Ф. Ніцше й елементи його філософських концепцій.

Ключовою темою, яка споріднює філософські погляди В. Винниченка з Ф. Ніцше, є його етичний принцип «чесності із собою», який перегукується з ніцшеанським «переоціненням усіх цінностей». Обидві концепції стверджуються через відкидання «старої», «віджилої» християнської моралі як моралі зовнішнього авторитету, побудованої лише на уявній свободі вибору. Однак і Ф. Ніцше, і В. Винниченко не просто відкидають традиційні моральні засади, а й переоцінюють їх, вважаючи, що активний пошук нових світоглядних орієнтирів ґрунтується на ідеї, що відтепер кожна неповторна людська особистість покликана стати вищим моральним судом для самої себе.

Крізь призму ніцшеанської «надлюдини» дослідники розглядають і героїв більшості творів В. Винниченка. Однак із методологічного погляду такі тлумачення не є безпідставними, вони вражають своєю одномірністю. Свідченням цього є те, що в українській критиці уже стало хрестоматійним прикладом приписувати В. Винниченкові творення особливого типу героя, який «не дотягує» до ідеалу надлюдини й тому залишається не лише глибоко духовно ущербним, а й значною мірою небезпечним для навколишніх саме через свою установку на неприйняття будь-яких вимог моралі.

Проте головна методологічна похибка таких підходів, на наше переконання, полягає в неврахуванні того, що В. Винниченко у своїй творчості й не прагнув до створення художнього образу ніцшеанської «надлюдини». Ідеться про рецепцію героями В. Винниченка (тобто й самим автором) ідеї надлюдини, яка провадиться якраз на власних філософських засадах автора – принципі «чесності із собою». А головна умова цього принципу, за В. Винниченком, – «дивись, живи й роби власні висновки», означає, що в основі справжньої моральності мають бути не абстрактні, нав'язані згори імперативи, а індивідуальний життєвий досвід, заломлений крізь призму особистісної неповторності кожної людини, що свідомо йде на випробування й самовипробування.